

HOLND FSTVL

KONINKLIJK THEATER CARRÉ 7 JUNI 1996

Openingsconcert Ensemble Parade

Asko Ensemble
Nederlands Blazers Ensemble
Nieuw Ensemble
Schönberg Ensemble

**Asko Ensemble
Nederlands Blazers
Ensemble
Nieuw Ensemble
Schönberg Ensemble**

Muzikale leiding
Ed Spanjaard
Reinbert de Leeuw

7 juni 1996
Koninklijk Theater Carré

Coproductie Donemus,
Stichting Gaudeamus, De IJsbreker,
Het Concertgebouw NV, NPS-Radio,
Asko Ensemble, Schönberg Ensemble,
Nederlands Blazers Ensemble,
Nieuw Ensemble, Holland Festival

De Ensemble Parade is mede mogelijk
gemaakt door

bumastemra

De NPS-Radio zal dit concert op een
later tijdstip uitzenden op Radio 4.

Joël Bons

Oorspronkelijke, nog onbewerkte
bijdrage aan *De Tiende Man*/
Gesneden Water

Diderik Wagenaar

Oorspronkelijke, nog onbewerkte
bijdrage aan *De Tiende Man*/
Gesneden Water

Cornelis de Bondt

Joël Bons

Willem Breuker

Guus Janssen

Martijn Padding

Andries van Rossem

Paul Termos

Calliope Tsoupaki

Diderik Wagenaar

Collectieve compositie *
(eerste uitvoering)

Versie 1: *De Tiende Man*
eindredactie Cornelis de Bondt

Versie 2: *Gesneden Water*
eindredactie Willem Breuker

pauze

Louis Andriessen

De Laatste Dag *
(eerste uitvoering)

* Gecomponeerd in opdracht van de
producenten van de Ensemble Parade
met steun van het Fonds voor de
Scheppende Toonkunst.

Heeft u morgen iets te doen?

de Volkskrant

Nieuwsgierige krant voor nieuwsgierige mensen

Bel gratis 06-0561 voor een proefabonnement

Asko Ensemble

fluit	Eleonore Pameijer*
hobo	Marieke Schut*
klarinet	Jacques Meertens*
basklar.	Harry Sparnaay*
fagot	Guus Dral*
hoorn	Wim Timmermans*
trompet	Hendrik Jan Lindhout*
trombone	Toon van Ulsen*
tuba	Tjeerd Oostendorp*
slagwerk	Wim Vos*

	Steeff Gerritse
harp	Jet Sprenkels
piano	René Eckhardt*
viol	J. E. van Regteren Altena
	Erik Kromhout*
altviool	Liesbeth Steffens
cello	E. van Regteren Altena
contrabas	Pieter Smithuysen*

Nederlands Blazers Ensemble

fluit	Wim Steinman*
	Marieke Schneemann*
hobo	Bart Schneemann
	Justine Gerretsen
klarinet	Harmen de Boer*
basklarinet	Romke Jan Wijmenga
fagot	Marieke Stordiau*
contrafagot	Hans Wisse*
hoorn	Paul van Zelm*
	Dick Verhoef*
trompet	Hans Alting*
	Ad Welleman*
trombone	Pete Saunders*
	Arthur Moore*
tuba	Hendrik Jan Renes
slagwerk	Peter Prommel*

Nieuw Ensemble

fluit	Harrie Starreveld*
hobo	Ernest Rombout*
klarinet	Arjan Kappers*
gitaar(+elektr.)	Helenus de Rijke*

harp	Ernestine Stoop*
mandoline	Hans Wesseling
piano	John Snijders*
slagwerk	Herman Halewijn*
cimbaal	Michiel Weidner
viol	Daniël Rowland
altviool	Frank Brakkee*
cello	Taco Kooistra*
contrabas	Peter Luit

Schönberg Ensemble

fluit	Govert Jurriaanse*
hobo	Evert Weidner*
klarinet	Pierre Woudenberg*
basklarinet	Liesbeth de Jong*
fagot	Wilma van den Berg*
hoorn	Meindert Baas*
piano	Gerard Bouwhuis*
harmonium	Gerrit Hommerson
slagwerk	Ger de Zeeuw*
viol	Marijke van Kooten*
	Wim de Jong*
altviool	Susanne van Els*
cello	Hans Woudenberg*
contrabas	Q. van Regteren Altena*

* Spelen mee in *De Laatste Dag*

Bij *De Laatste Dag* zijn ook de volgende zangers en instrumentalisten betrokken:

Sten Verpalen	jongenssopraan
Marcel Beekman	tenor
Robert Coupe	tenor
Romain Bischoff	bariton
David Barick	bariton

fagot	Wilma van den Berge
trompet	Willem van der Vliet
synthesizer	Gerrit Hommerson
elektr. gitaar	Paul van Utrecht
basgitaar	Patricio Wang

Ensemble Parade of hoe men een vlieger oplaat

't Is Kerstmis 1988, zo'n avond waarop de stad onder een dikke deken lijkt te liggen en iedereen zich thuis verschanst heeft, als ik met Johan Dorrestein* een eind weg zit te fantaseren. We zouden eens iets groots moeten doen. Een gigantisch festival opzetten bijvoorbeeld. Zo'n gebeurtenis die je maar een keer in je leven meemaakt en waarna alles voorgoed anders is. Wat dacht je van een enorme vlootschouw van alle ensembles die de afgelopen 35 jaar zijn ontstaan? Een soort *Sail*, maar dan van muziekgroepen. De hele stad zindert, uit alle hoeken en gaten klinken meesterwerken. De Albert Cuypmarkt is omgetoverd in een onafzienbare rij jonge bandjes. Het versierde Leidseplein is een pandemonium van hedendaagse muziek. En 's avonds juicht een groot en nieuw publiek de ene première-componist na de andere toe. Behalve 500 hoogtepunten van de laatste decennia gaan er 100 nieuwe stukken van de grootste levende componisten. Verder masterclasses, forums, films, activiteiten voor amateurs. Zo'n festival zal het grote publiek eindelijk kunnen overtuigen van datgene waar het nu nog helemaal geen weet van heeft: de ongeken- de weelde van onze ensemblecultuur. Het ijzeren repertoire zal na deze manifestatie definitief op de schroothoop belanden. Als paddestoelen schieten Ligeti-, Loevendie- en Lachenmann-fanclubs uit de grond; Berio-, Boulez- en Birtwistle-T-shirts vinden gretig aftrek; Andriessen-stropdassen en Kagel-kopjes gaan als warme broodjes over de toonbank, Webern-ser- viezen vrolijken talloze huishoudens op.

Met Elmer Schönberger en Roeland Hazendonk werken we het plan uit, Jan Zekveld adviseert. Om het benodigde geld bij elkaar te krijgen, zetten we in op Europa 1992. Zo'n mijlpaal moet worden gevierd, dus daar zijn vast flinke budgetten voor. *Ensemblekaravaan toert als carrousel langs alle Europese hoofdsteden*. Ad 's-Gravesande, directeur van het Holland Festival, is enthousiast en wil het Festival in oktober 1992 onder de vlag van de zogenaamde Stichting Bijzondere Kunstmanifestaties, *Organisation for Special Events in the Arts*, laten plaatsvinden.

In juni 1989 krijgen we een dozijn internationale hoge pieten zo gek twee dagen in Amsterdam te komen confereren over de mogelijkheden. De Ber- liner Festwochen, de Deense radio, de Londense South Bank, het Brusselse festival Ars Musica, de Portugese Gulbenkian Foundation en nog enkele organisaties buigen het gewichtige hoofd over onze megalomane jongens- dromen. Maar de verwachte stroom Ecu's blijft uit en de hele zaak dreigt in rook op te gaan. 's-Gravesande draagt de erfenis van het Europe 1992 *New Music Festival* in afgeslankte vorm over aan Jan van Vlijmen.

Het plan wordt verschoven naar 1995 en daarna, omdat een van de beoogde protagonisten – Pierre Boulez – niet kan, naar 1996, wanneer, naar later blijkt, Boulez ook niet kan. Maar de financiële basis wordt gelegd en er komt een fonds voor compositieopdrachten. Inmiddels hebben we een nieuw idee gelanceerd: seizoen 1995-96 wordt uitgeroepen tot Jaar van de Ensembles. Startschot is een uitvoering van Stockhausens *Gruppen* door zes samenwerkende ensembles op 3 septem- ber 1995. Afsluiting en apotheose vormt tussen 7 en 16 juni 1996 het *Europe 1992 Festival* – omgedoopt tot Ensemble Parade: een tiendaagse waarin de toonaangevende nieuwe-muziekgroepen avond aan avond hun opwachting maken met *highlights* uit vijfendertig jaar ensemblemu- ziek en een ongekend aantal premières van opdrachtwerken van de belangrijkste hedendaagse componisten. Op de valreep van dit millen- nium wordt hiermee een halve eeuw muziekgeschiedenis in de beknoptst en gevarieerdst denkbare vorm tot klinken gebracht.

Joël Bons

artistiek leider Nieuw Ensemble

* vriend, gitarist, later zakelijk leider Nederlands Blazers Ensemble

De Ensemble Parade

London Sinfonietta, Concertgebouw • 9 juni, 20.15 uur

Arditti String Quartet, Concertgebouw • 9 juni, 15.00 uur

Nederlands Blazers Ensemble, Kon. Theater Carré • 10 juni, 20.15 uur

Nieuw Ensemble, Concertgebouw • 11 juni, 20.15 uur

ensemble recherche, Paradiso • 12 juni, 20.30 uur

Ensemble InterContemporain, Concertgebouw • 13 juni, 20.15 uur

Asko Ensemble, Koninklijk Theater Carré • 14 juni, 20.15 uur

Ensemble Modern, Concertgebouw • 15 juni, 15.00 uur

Ebony Band, Paradiso • 15 juni, 21.00 uur

Schönberg Ensemble

Nederlands Kamerkoor, Koninklijk Theater Carré • 16 juni, 20.15 uur

De Tiende Man – Gesneden Water

Amsterdam, 7 juni 1996

Niet alleen de Nederlandse ensembles, ook de Nederlandse componisten slaan de handen ineen ter gelegenheid van de opening van de Ensemble Parade. Cornelis de Bondt, Joël Bons, Willem Breuker, Guus Janssen, Martijn Padding, Andries van Rossem, Paul Termos, Calliope Tsoupaki en Diderik Wagenaar schreven elk twee minuten muziek voor het Asko Ensemble, het Nederlands Blazers Ensemble, het Nieuw Ensemble en het Schönberg Ensemble. Een van deze negen, Willem Breuker, nam de stukjes mee naar huis en maakte er één groot stuk van: *Gesneden Water*. De overige acht maakten er onder eindredactionele supervisie van Cornelis de Bondt een tweede groot stuk van. Zij herschikten en herschreven elkaars noten en creëerden aldus het werk van een fictieve tiende supercomponist: *De Tiende Man*.

V.l.n.r. Elmer Schönberger, Calliope Tsoupaki, Willem Breuker, Andries van Rossem, Paul Termos, Martijn Padding, Cornelis de Bondt, Joël Bons, Diderik Wagenaar, Guus Janssen foto Sigi Giesler

c h r o n o l o g i e

1. Amsterdam, februari 1994 Er is een 'B-La-F'-strikkwartet (geheten naar de uitgever Belaiev) van Rimski-Korsakov, Liadov, Borodin en Glazoenov, een *Genesis-Suite* van Schönberg, Stravinsky, Milhaud en nog vier componisten, een *L'Éventail de Jeanne* geheten balletmuziek van onder meer Ravel, Roussel en Poulenc. Dan zijn er de Nederlandse collectieve composities *Reconstructie* uit 1969 van Andriessen, De Leeuw, Mengelberg, Schat en Van Vlijmen, en *Guillotine* (1981) van De Bondt, Rispens en De Vriend.

Maar een kettingcompositie? A componeert een stukje muziek en stuurt de laatste pagina naar B, die op zijn beurt enzovoort. Is dat wel eens gemaakt? Stel je z'n stuk voor, gespeeld door het Asko, Nederlands Blazers, Nieuw en Schönberg Ensemble ter gelegenheid van de opening van de Ensemble Parade?

2. Amsterdam, 24 maart 1994 De componisten die tijdens verkennende telefoongesprekken interesse hebben getoond, komen voor het eerst bij elkaar ten kantore van het Holland Festival en inventariseren voors en tegens, haken en ogen, klemmen en voetangels van het idee. 'Een aaneenschakeling van op zichzelf staande goede stukjes is voldoende', zegt de een. 'Maar met onhoorbare overvloeiers', zegt de ander. 'Als het de bedoeling is dat de vier ensembles gescheiden blijven, laten we dan de ruimtelijkheid erin betrekken', zegt de derde. Willem Breuker doet een suggestie die bepalend zal zijn voor de toekomst van de kettingcompositie (die vanaf dat moment ophoudt een echte kettingcompositie te zijn): laten we allemaal een stukje schrijven en laat één van ons al die stukjes door zijn hoogstpersoonlijke muzikale gehaktmolen halen. Maar, zeggen de anderen, is dat niet zonde van de originele muziekjes? Kunnen we niet beter twee eindredacteuren uit ons midden kiezen, die verschillende versies van hetzelfde materiaal maken?

3. Amsterdam, 11 november 1994 Het merendeel van het clubje heeft in een kort briefje globaal zijn compositorische voornemens geformuleerd. De een wil de slagwerkers van de vier ensembles 'een groot aantal ferme klappen' laten uitdelen, de ander fantaseert over 'een homofone muziek (trage en snelle akkoorden) verdeeld over de vier ensembles, die gescheiden van elkaar staan opgesteld'. Cornelis de Bondt wijst in een lange, principiële brief op de noodzaak van 'collectieve verantwoordelijkheid voor het eindresultaat'. Tijdens een bijeenkomst in klein comité wordt een werkplan opgesteld: vóór 1 juni 1995 schrijven negen componisten elk een stukje van ongeveer twee minuten; het moeten volwaardige stukjes worden die in principe afzonderlijk uitvoerbaar zijn; twee eindredacteuren, Willem Breuker en Cornelis de Bondt, redigeren twee versies van hetzelfde materiaal. 'Uit twee versies van een en hetzelfde materiaal zal bovendien duidelijker worden wat het aandeel van de individuele componisten en wat het aandeel van de redacteuren is.'

4. Amsterdam, 19 januari 1995 Tijdens een tweede collectieve bijeenkomst worden er knopen doorgehakt. Het ad hoc geformuleerde idee 'om vijftig composities te laten ontstaan door vijftig musici die verspreid over het gebouw staan opgesteld' is niet de laatste bom onder het plan die op het nippertje nog gedemonteerd kan worden. De versie van Cornelis zal in een compositorisch over-en-weer tussen hem en de overige componisten tot stand komen; Willem, die er al jaren naar verlangt het rode potlood eens in Beethoven te zetten, krijgt carte blanche. Wat hij er in zijn piere-eentje van brouwt, weten we pas op 7 juni 1996.

5. Amsterdam, 9 mei 1995 Voor één componist die om gezondheidsredenen en een andere die wegens eens overvolle agenda heeft moeten afhaken worden twee nieuwe kandidaten gevonden. Eerste verschuiving van de deadline: 1 juni wordt 1 juli. De bezettingen van de vier ensembles worden definitief vastgesteld. Het Holland Festival zal 65-balks muziekpapier op maat laten maken.

6. Amsterdam, 17 juli 1995 Zes van de negen stukjes zijn binnen. De deadline wordt naar 15 augustus verschoven. Het repetitieschema voor de uitvoering is klaar maar het grote werk moet nog beginnen. Cornelis ontvouwt zijn plannen: zijn eigen compositie, *Short Cut*, zal dienen als mal voor het hele werk.

7. Bilthoven, 1 oktober 1995 De eerste van zes zondagen in het Walter Maas Huis in Bilthoven. Ooit woonde en werkte hier Julius Röntgen en ooit boden hier Walter Maas en de Stichting Gaudeamus onderdak aan de gehele naoorlogse avant-garde, van Feldman tot Ferneyhough en van Stockhausen tot Schat. Tussen koffie, cake, soep, broodjes, rode wijn en grote sigaren door formuleert Cornelis drie opties: 1. knippen en plakken; 2. knippen, plakken en veranderen; 3. nieuw stuk. Het wordt de tweede optie. De stukjes van de afzonderlijke componisten heten voortaan 'kamers'; tussen deze 'kamers' staan door Cornelis gecomponeerde 'zuilen'. Zeven-en-half van de negen kamers zijn binnen en de definitieve deadline wordt naar 1 november verschoven.

8. Bilthoven, 3 december 1995 Vanaf nu gaan acht componisten planmatig elkaars kamers verbouwen. (De negende, Willem Breuker, doet hier wegens eigen eindredactionele verplichtingen uiteraard niet aan mee.) Karakteristieke elementen van de verschillende kamers – ritmische formules, melodische gegevens, ornamenten, ostinato's – vormen het gereedschap en materiaal hiervoor. Het vierstemmige slagwerkstukje van Andries van Rossem fungeert als verbouwingsplan. Zijn partituur is daartoe gereduceerd tot louter tijdstructuur en vervolgens opgeblazen tot de volle achttien geplande minuten van het complete werk, dat wil zeggen, van alle kamers en zuilen te zamen. Uit de computer van Cornelis rollen glanzende vormschema's. Maar waar blijft de laatste anderhalve kamer?

9. Bilthoven, 21 januari 1996 Bijstelling van het tijdschema. Half maart moet de laatste 'kamer' verbouwd, geschilderd, behangen en opnieuw ingericht zijn. 'Ik ga van die luidruchtig bedoelde triolen juist iets heel verijnds maken.' 'Je moet het ook in zijn voordeel aanwenden, dat het allemaal zo verschillend is.' De tafel raakt steeds voller met volgekrabbeld, uitgegumd, gecorrigeerd, doorgekrast, aangevuld en vooral met koffie- en wijnvlekken besmeurd notenpapier. 'Ik heb een foute noot gevonden.' 'Jezus.' 'Daar gaat het uiteindelijk toch om.' 'Waar? Waar lag-ie?' 'Heel, heel bovenop.'

10. Bilthoven, 3 maart 1996 'Huisvredebreuk vind ik geen serieuze titel.'

'Less than sober'.

'Open Huis'.

'Schoppen Negen'.

'Lucky Ten'.

11. Bilthoven, 24 maart 1996 'We kunnen niet meer terug, maar zijn we ook op de goede weg?' Een van de componisten verblijft tijdelijk in het buitenland en stuurt een explosieve fax: het stuk is 'nog te veel een zachte poes'; '...minder respect voor elkaars noten'; '...goede bedoelingen, fijn zo, maar nu gaan we amputeren.'

Lange discussies.

'Wat nou braaf? Hebben we elkaars muziek niet genoeg verpest?'

'Het is een waanzinnig complex, uuh, chaotisch stuk.'

'Dus ta-ri-da-dung wordt nu ta-ri-da-ding-kong-kong.'

12. Bilthoven, 14 april 1996 Eén componist heeft zijn stukje nog steeds niet geïnstrumenteerd maar gelukkig liggen wel de bijbehorende verbouwingsplannen klaar. Tijdens deze laatste plenaire componeervergadering wordt de voorlaatste hand aan het collectieve werkstuk gelegd en definitief voor een titel gekozen.

'Moet daar niet wat geritsel door?'

'Dit is een vergissing.'

'Ja, maar dat is nu juist het leukste.'

'Het is een ideale vorm van overspel.'

'Ik bedoel het als verrijking, niet als verzieking.'

'En hier een gekke-koebel.'

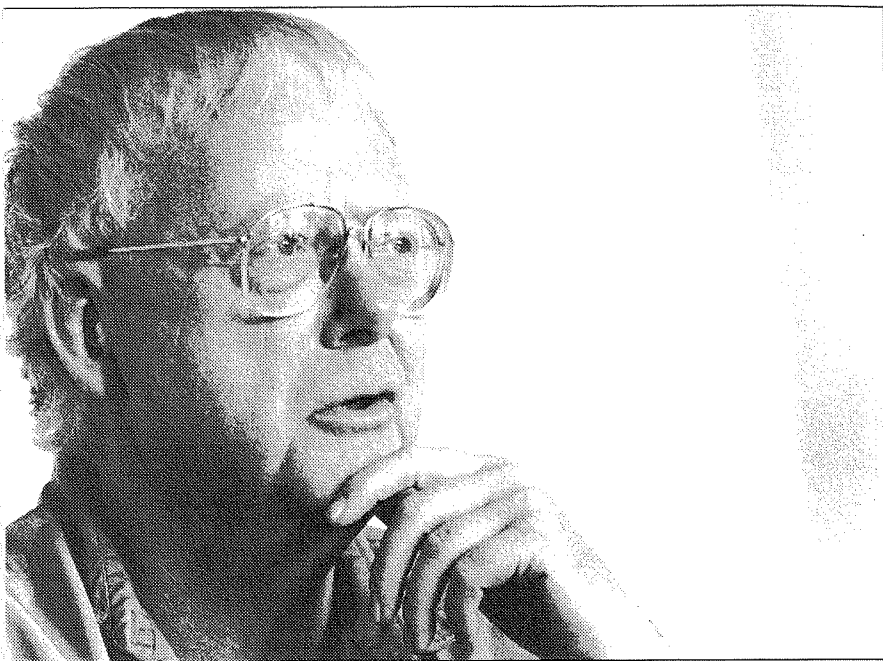
'Het origineel was beter maar ik heb er vrede mee.'

'Ik heb een idee voor onze volgende kettingcompositie.'

Arme eindredacteur. Hij moet nog menig plooije gladstrijken. De race tegen de klok kan beginnen.

Hoe zou het met Willem zijn versie staan?

Elmer Schönberger

Louis Andriessen foto Co Broerse

De Laatste Dag

Mij was gevraagd een stuk te schrijven voor de vier ensembles die ook de collectieve compositie uitvoeren. Maar ik geloof niet dat je in *De Laatste Dag* sporen vindt van de identiteit van de afzonderlijke groepen; het stuk is gemaakt voor een heel groot ensemble, voor wat ik zou willen noemen het *Verschrikkelijke Orkest van de 21ste eeuw*, met onder meer twee elektrische gitaren, basgitaar, twee synthesizers, vier zangers en een kinderstem. Het gaat om een grote groep musici maar toch is *De Laatste Dag* een typisch ensemblestuk. Hoewel er vaak twee muzikale dingen tegelijk gebeuren, is er geen sprake van een voor- en achtergrond – wat typerend is voor de romantische symfonische muziek. Elke partij is even belangrijk. Het werk is onderdeel van mijn in 1976 in *De Staat* begonnen strategie om, naast composities voor mijn eigen groepen Hocketus en De Volharding, grote stukken voor grote bezettingen te schrijven en te polemiseren met het symfonieorkest. Die polemiek is een muzikale aangelegenheid: mijn muziek gaat niet alleen over de westerse klassieke traditie maar wel degelijk ook over de invloeden op onze cultuur vanuit de Afro-Amerikaanse muziek – zeg maar jazz en pop. Dat is niet alleen een kwestie van puls-ritmes en harmonieën, maar ook van het gebruik van bepaalde instrumenten.

Uiteindelijk moet *De Laatste Dag* het eerste deel worden van een trilogie over de dood. Dat klinkt allemaal heel gewichtig en is het ook wel, maar het gaat hier, net zoals in nogal wat stukken van Stravinsky, om de rituele en niet om de sentimentele, romantische kant. Vandaar ook het poëtische, filosofische karakter van de twee teksten die ik gebruikt heb. Die van Lucebert trof mij al bij eerste lezing. Onder meer omdat hij het begrip "de laatste dag" verbindt met het laatste avondmaal, waardoor naast de rituele ook de religieuze kant van de dood aan de orde komt. Omdat ik ook een kinderstem wilde gebruiken, ben ik gaan zoeken naar oude volksliedjes in Nederland. De musicologe Francine Kersten vond in het Meertens Instituut (van het boek van Voskuil) een in de negentiende eeuw in Brabant opgetekend liedje *Een juffrouw met haar meid (het ellendig doodshoofd)*, over een vrouw die op het kerkhof de schedel van haar moeder zoekt om te vragen hoe het er in het hiernamaals uitziet. De tekst van Lucebert zit aan het eind van het stuk. Wel wordt er eerder twee keer mee begonnen, aan het begin en halverwege. Beide keren volgt een grote instrumentale doorwerking. Ik gebruik die term omdat er vaak twee dingen tegelijk gebeuren. Er klinken bijvoorbeeld twee verschillende melodieën met elk een eigen tempo. Essentieel voor de structuur is verder dat er gaten vallen. Vaak wordt het helemaal stil of hoor je resten muziek, zeg maar stofdeeltjes. Soms verschijnt in de gaten dat kinderstemmetje dat een deel uit het Brabantse liedje zingt. Daarmee krijgen de gaten een structurele, als je wilt emotionele lading. De melodie van het liedje duikt overigens ook op in de orkestrale gedeelten. Mijn opvatting over de doorwerking is dat die het grote startschot is geweest voor de romantiek. Ik begin me nu te interesseren voor de hele vroege periode van die romantiek, iemand als Carl Philipp Emanuel Bach bijvoorbeeld, waarin het combineren van twee muzikale ideeën nog heel experimenteel en avantgardistisch was. In die tijd zie je ook, bijvoorbeeld bij Byron en Poe, hoe een obscure kant opkomt, waarin het spookachtige en griezelige nieuwe emoties vormden. Vreemd genoeg ontwikkelde zich in die tijd ook de filosofie van de ironie. Allemaal elementen die, als je zo wilt, in het stuk hun weerspiegeling vinden.

Louis Andriessen

Teksten De Laatste Dag

het laatste avondmaal

het laatste brood verkoold
de laatste dia van het avondrood
het laatste lichaam in het massagraf
het tillen van het laatste lichaam
het eerste optillen van het lichaam
ten leste het voortslepen van de laatste resten
de laatste zelfgenoegzaamheid
het rechten van de schouders
het spannen van de spieren van schouders en borst
het laatste avondmaal in het licht
van het laatste avondmaal
mooi bruin schemerlicht valt over het haar
valt over de schouders geen vlek
geen bloed aan de slapen op de geloken ogen
die door de wimpers turen naar het verkoolde brood
met een zelfgenoegzaamheid met het laatste weten
zij hebben het in de gaten de laatste gaten
hebben zij tevreden waargenomen
het grote graf is gesloten
het laatste zand erover het zand aangestampt
er tussendoor even de laatste dia genomen
rode dia dag die de laatste dag
zo rood kleurde dat het leek dat de hemel
vol bloed lag vol zweet en bloed
bloed en zweet droop op de tafel
het avondmaal smaakte naar zweet en bloed
midden op de tafel stond naast het brandende broodrooster
de laatste beker leeg als een onthoofd lichaam
azijn de laatste waan van wijn
het laatste van het laatste lag
voor het oprapen maar niets meer smaakte

lucbert

Bron: van de roerloze woelgeest – gedichten
De Bezige Bij, Amsterdam 1993

kinderstem:

Een juffrouw kloek en struis
Ging naar het beenderhuis
Waar zij de doodskoppen zocht uit elkaar,
Totdat zij er een vond met nog wat grijze haar.

Zij sprak: Waarlijk ik geloof
Hier heb ik zowaar mijn moeders hoofd,
En dat zal mij moeten zeggen
Hoe dat het hiernamaals gaat
Eer ik het rusten laat.

Zij nam het doodshoofd mee,
Hooft wat ze er mee dee.
Zij heeft het thuis op tafel gezet
en heeft gehaald haar moeders portret.
Zette het er tegenaan
En riep: Grote God, hoe kan het zo vergaan
Eerst zo'n fraai madam te wezen
En nu zo'n lelijk hoofd.
Ik word van mijn verstand beroofd.

Toen sprak het doodshoofd: Ziet
Ik ben uw moeder niet.
Ik ben het doodshoofd van een arme man
Die pijn en smarte heeft doorstaan.

Deez' juffrouw stond verstoppt
En sprak: O dodenkop
Kunt gij nog spreken,
Zeg mij dan eens, waar zijn mijn ouders heen?

Wilt gij uw ouders zien
Treed dan uw kamer in.
Daar zag zij haar vader in een brandende stoel,
Zijn hand omklemd met gloeiende ketting,
Terwijl een hels serpent
Zich om zijn lichaam wendt.

Een juffrouw met haar meid
Kwam eens op enen tijd
Al langs het kerkhof gegaan

'Een juffrouw met haar meid (het ellendig doodshoofd)' Auteur anoniem
Bron: *Onder de Groene Linde* Deel 1, Uniepers Amsterdam 1987
Met dank aan het Meertens Instituut voor dialectologie in Amsterdam

Biografieën

Cornelis de Bondt (1953) studeerde compositie (onder anderen bij Jan van Vlijmen en Louis Andriessen) en theorie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. In 1975 was hij een der initiatiefnemers van de studentenwerkgroep SKUM (Samenwerkingsverband Kompositiestudenten en Uitvoerende Musici). Tot zijn werken behoren *Het gebroken oor* (Schönberg Ensemble, 1984), *De deuren gesloten* en *Singing the Faint Farewell* (Slagwerkgroep Den Haag & De Volharding, 1996).

Joël Bons (1952) studeerde gitaar (Guido Topper) en compositie (Robert Heppener) aan het Sweelinck Conservatorium in Amsterdam. Ook volgde hij cursussen bij Franco Donatoni en studeerde hij bij Brian Ferneyhough. Voor het Nieuw Ensemble, waarvan hij mede-oprichter is, schreef Bons *Sextet* en *First Edition*. Op verzoek van de Biennale in Venetië schreef hij *Bref* voor het Asko Ensemble. In 1988 ging *Draught* voor 14 blazers en 15 strijkers in première bij het Radio Kamerorkest.

Willem Breuker (1944) richtte in 1967 met slagwerker Han Bennink en pianist Misha Mengelberg de Instant Composers Pool op. In 1973 begon hij het platenlabel BVHAAST en in 1974 het Willem Breuker Kollektief. Hij schreef

ongeveer 350 composities, variërend van solostukken en werk voor harmonie-, symfonie-, kamer- en fanfareorkesten tot muziek voor carillon, draaiorgel, koren en zijn eigen orkest. Ook schreef hij muziektheater en muziek voor theater en film.

Guus Janssen (1951) studeerde piano en compositie aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam. Tot zijn meestrecente composities behoren: *Klotz*, geschreven in opdracht van en uitgevoerd door Gidon Kremer en het Schönberg Ensemble; *Zoek voor strijkorkest, piccolo en clavecimbel; Passevite*, geschreven op verzoek van de WDR voor het jubilerende Schönberg Ensemble. In 1994 maakte hij met Friso Haverkamp de opera *Noach*.

Martijn Padding (1956) studeerde piano, muziekwetenschap, instrumentatie (Geert van Keulen) en compositie (Louis Andriessen). Hij schreef voornamelijk stukken voor kleine en middelgrote bezetting, zoals *Remote Places* (1989) voor De Volharding, *Dramm* (1990) voor strijkkwartet en het sextet *Öde* voor het 'theaterconcert' *Voyeurs 2*. In 1995 componeerde hij *Scharf Abreißen* voor het Residentie Orkest.

Andries van Rossem (1957) studeerde orgel bij Johan van Dommele aan het Arnhems Conservatorium en compositie

Biografie Stan Verpalen

Stan (10 jaar) - jongenssopraan - kreeg zijn eerste zang- en pianolessen van zijn moeder. Vanaf zijn zesde jaar zong hij als jongste solist bij het Roder Jongenskoor. Momenteel studeert hij aan het Gronings conservatorium. Voor de hoofdvakken zang en piano krijgt hij les van respectievelijk Wout Oosterkamp en Rein Ferwerda. Daarnaast zingt Stan onder leiding van Silvere van Lieshout in het Nationaal Kinderkoor. Hij verleent regelmatig medewerking aan concerten in binnen- en buitenland. De sopraansolo's uit het Requiem van Fauré, de *Chichester Psalms* van Bernstein, de *Saint Nicholas Cantata* van Britten en de *Messiah* van Händel behoren tot zijn repertoire. In september 1996 zal Stan zijn studie voorzetten aan de geïntegreerde vooropleiding voor jong talent van het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.